

บทนำ

เราเรียนวรรณคดีไปทำไม

วรรณคดีเป็นวิชาที่ผู้เรียนมองไม่เห็นประโยชน์ชัดเจนเหมือนกับวิชาแพทย์ บัญชี หรือกฎหมาย นักศึกษาทั่วไปมักนึกถึงวรรณคดีว่าเป็น เรื่องกษัตริย์ในจินตนิยาย เรียนอ่านกาพย์กลอน และที่ร้ายคือคิดว่าเรียนวรรณคดีเพื่ออ่านหนังสือยากๆ มีศัพท์แปลกหูแปลกตาที่อ่านเองไม่รู้เรื่อง ความเข้าใจดังกล่าวถูกต้องเพียงบางส่วน จริงอยู่ที่ในการศึกษาวรรณคดีไทย ผู้เรียนหนีไม่พ้นที่จะได้อ่านเนื้อหาของวรรณคดีไทยอันเกี่ยวเนื่องด้วยเรื่องราวของกษัตริย์เป็นส่วนใหญ่ ได้พบรูปแบบการแต่งวรรณคดีไทยที่มักจะเป็นกาพย์กลอนชนิดต่างๆ และมักจะพบปัญหาหรืออุปสรรคในการอ่านคือ คติขัตติที่คำศัพท์ยากๆ แต่สิ่งเหล่านี้ก็มีใช้จุดประสงค์ของการศึกษาวรรณคดี ถ้าเช่นนั้นวัตถุประสงค์ของการศึกษาวรรณคดีอยู่ที่ใด วรรณคดีก็เช่นเดียวกับความรู้แขนงอื่นๆ ที่ไม่ใช่ประสงค์จะให้ผู้เรียนศึกษาแต่รูปโครงการภายนอกเท่านั้น หากแต่ให้ได้รับความรู้จริงแท้อันเป็นแก่นที่อยู่ข้างในด้วย นักศึกษาจึงต้องทำความเข้าใจกับเค้าโครง ขอบเขตแห่งวิชาความรู้แล้วจึงเจาะลึกเข้าไปถึงแก่นความรู้ อันเป็นเนื้อใน วรรณคดีเป็นศาสตร์ที่ต่างไปจากศาสตร์อื่นๆ ตรงที่เปลือกนอกหรือรูปแบบซับซ้อนยากแก่ความเข้าใจ เพราะกวีประจงประกอบรูปประกอบแบบด้วยศิลปะแห่งการเรียบเรียงอย่างเต็มฝีมือ นักศึกษาจึงมักติดอยู่ที่คำประพันธ์ ฉันทลักษณ์ ศัพท์และศิลปะการใช้ถ้อยคำ หรือรูปแบบภายนอกอื่นๆ จนเกิด “ท้อ” เสียก่อนจะได้สัมผัสแก่นในสุนทรียรสของเนื้อหาสาระที่กวีตั้งใจจะถ่ายทอดออกมา หากนักศึกษาผ่านพ้นอุปสรรคเหล่านี้ไปได้ด้วยการไม่ท้อแท้ความสนใจให้แก่รูปแบบจนเกินการณ์นัก ก็จะทำให้มีโอกาสได้สัมผัสกับสุนทรียภาพของวรรณคดีอย่างแท้จริง อุปมาประหนึ่งได้ฉีกผลไม้เปลือกแข็งมีหนามเพื่อลิ้มชิมเนื้อในที่หอมหวาน แต่การจะ “เข้าถึง” วรรณคดีได้มากหรือน้อย ลึกหรือตื้นขนาดใด กระบวนการขั้นที่สองนี้เราต้องอาศัยความรู้ในการวิจักษ์ (Appreciation) คือการพิจารณาความงามของวรรณคดีโดยละเอียดเพื่อคว้ามี่ความไพเราะ ลึกซึ้งกินใจ มีความหมายแฝงเร้นและให้ข้อคิดเป็นคติแก่ผู้อ่านอย่างไร และต้องอาศัยความรู้เรื่องการวิจารณ์ (Criticism) คือการชี้ข้อดีข้อบกพร่อง ตลอดจนประเมินค่าของวรรณคดีเรื่องนั้น ตอนนั้น ว่ามีคุณค่าต่อผู้อ่านหรือไม่ ด้วย

ประการใด ความรู้ทั้งสองประการนี้ เป็นสิ่งที่นักศึกษาจะได้เล่าเรียนเพิ่มเติมเมื่อผ่านวิชาความรู้ทั่วไปทางภาษาและวรรณคดีไทยไปแล้ว

วรรณคดีเป็นงานเขียนที่สร้างความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่านด้วยศิลปะของการใช้ภาษา อันก่อให้เกิดความรู้สึก มโนภาพ จินตนาการคล้ายตามกวี ภาษาของวรรณคดีจึงต่างจากภาษาของประวัติศาสตร์ที่ไม่เพียงให้ความรู้อย่างเดียวและชัดเจนว่ามีอะไรเกิดขึ้นที่ไหนเมื่อไร แต่ให้ความ “รู้สึก” ต่อสิ่งที่เกิดขึ้นด้วย อย่างไรก็ตามวรรณคดีและประวัติศาสตร์ทำหน้าที่อย่างเดียวกัน คือ บันทึกภาพประวัติศาสตร์บันทึกภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต แต่วรรณคดีบันทึกภาพของชีวิตและสังคม การศึกษาวรรณคดีอย่างเข้าใจแก่นแท้ของวรรณคดีจึงไม่ใช่เพียงการมองในมุมแคบ ๆ ว่ากำลังเรียนรู้เรื่องราวของคนบางกลุ่มบางพวก แต่ควรมองในมุมกว้างว่าการศึกษาวรรณคดีคือการศึกษาดังชีวิตและธรรมชาติของมนุษย์นั่นเอง เพราะไม่ว่าตัวละครในวรรณคดีจะเป็นท้าวพระยามหากษัตริย์หรือยากเข็ญใจ ก็ล้วนแต่เป็นปุถุชนที่มีธรรมชาติและอารมณ์อย่างเดียวกัน ได้ผ่านขั้นตอนต่างๆ แห่งชีวิต ทั้งเกียรติยศชื่อเสียง ความผิดพลาดล้มเหลว ความสุขความทุกข์ โดยกวีใช้พุทธปรัชญาอธิบายให้ผู้อ่านเข้าใจได้ว่าสิ่งเหล่านี้ล้วนขึ้นอยู่กับกรรมกระทำของตัวละคร ไม่ว่าจะกรรมดีกรรมชั่ว ทุกข์หรือสุข เป็นสิ่งที่ตนเองเป็นผู้ก่อกรรมทำหั้น และจะขจัดปัดเป่าไปได้หากตนเองรู้เท่าทันความทุกข์หรือข้อผิดพลาดนั้น ถึงแม้วรรณกรรมปัจจุบันจะชี้ให้เห็นว่าความทุกข์ในชีวิตของมนุษย์นอกจากจะเกิดจากตนเองยังเกิดจากสังคมและผู้อื่นอีกด้วย ทางแก้ก็ยังไม่ใช้หลักเดียวกันอยู่นั่นเอง นั่นคือแก้ที่ตนเองแต่ละคนก่อนจึงจะแก้สังคมส่วนรวมได้ วรรณคดีจึงมีกำเนิดมาจากชีวิต หากแต่วรรณคดีเป็นงานศิลปะ ประณีตงดงาม ละเมียดละไมลึกซึ้ง โดยมีสุนทรียภาพทางภาษาเป็นสื่อในการแสดงอารมณ์ความนึกคิดและจินตนาการของกวีผู้แต่ง เผยให้เห็นสิ่งที่ตั้งงามและไม่งาม เผยให้เห็นสิ่งที่แฝงเร้น และสิ่งที่มองเห็นได้โดยเปิดเผย วรรณคดีจึงเป็นงานศิลปะที่ใช้ความงามแห่งภาษา ห่อหุ้มความจริงแห่งชีวิตเข้าไว้ การศึกษาวรรณคดีจึงเป็นการศึกษาเพื่อเรียนรู้ถึงความงามอย่างหนึ่ง และเรียนรู้ชีวิตและธรรมชาติของมนุษย์อีกอย่างหนึ่ง หรือกล่าวได้ว่าวรรณคดีมีคุณค่าต่อผู้อ่านและนักศึกษา 2 ประการ คือ

1. **คุณค่าทางอารมณ์** วรรณคดีเป็นงานศิลปะที่สร้างความเพลิดเพลินด้วยสุนทรียภาพทางภาษา คุณค่าด้านนี้ ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ เรียกว่าเป็นคุณค่าทางสัมผัสหรือ รูป รส กลิ่น เสียง ซึ่งได้อธิบายไว้ว่า “สัมผัสของผู้รู้วรรณคดีเป็นสัมผัสประณีต สัมผัสด้วยแสงจันทร์ ด้วยเหมหมอก ด้วยเสียงจกจันเรไร จากถ้อยคำที่มีความหมายหนักหรือเบา ตันหรือลิก เป็นคำ

ทรงหรือเปรียบเทียบ จากจังหวัด จากโศกนาฏกรรมบรรยายและพรรณนาสัมผัสนำมาซึ่งอิฏฐารมณ์ และ
อนิฏฐารมณ์ ถ้าโกรธก็โกรธอย่างแสบร้อน ถ้ายินดีก็ยินดีอย่างซาบซ่าน ถ้ารักก็รักอย่างเปี่ยมเปรมเปรม ถ้า
เสียศรัทธาก็เหมือนลูกเหวาะเอาหัวใจไป ถ้าทุกข์ก็ระทมขมขื่น ถ้ารักก็เหมือนจมน้ำในห้วงทะเลลึก
เป็นสัมผัสที่ลึกซึ้งและรุนแรง”¹ ฉะนั้น วรรณคดีจึงมีพลังจูงใจผู้อ่านให้มีอารมณ์รัก เศร้า ขบขัน
สมเพช สงสาร โกรธ ขมขื่นเป็ด ฯลฯ ผู้อ่านจะดื่มด่ำอารมณ์เหล่านั้นเข้าไปด้วยตนเอง คุณสมบัติ
ของวรรณคดีข้อนี้เป็นคุณสมบัติในด้านการประเทืองอารมณ์ หรือเรียกว่าเป็นอาหารใจ ซึ่งมีคุณค่า
ต่อชีวิตไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าอาหารบำรุงร่างกาย

2. **คุณค่าทางปัญญา** วรรณคดีให้ความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทอดไว้ทั้งอย่าง
ตั้งใจและไม่ตั้งใจ นอกจากนี้ยังให้ข้อคิดอันเป็นประโยชน์ ให้หยั่งเห็นแก่นแท้ของชีวิต เข้าใจ
ธรรมชาติของมนุษย์ และยังเป็นกระจกเงาบานใหญ่สะท้อนภาพของสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัยอีกด้วย
ผู้ศึกษาจึงอาจจะจดจำนำสิ่งที่ได้จากการอ่านวรรณคดีมาเป็นประโยชน์แก่ชีวิต ในฐานะเป็นประสบ-
การณ์เรื่อง ความรู้ ข้อคิด และวิจารณ์ญาณจะทำให้ผู้อ่านรู้เท่าทันชีวิต ไม่ตระหนกตกใจจนเกินควร
เมื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ผู้อ่านอาจนำเอาพฤติกรรมของตัวละคร เหตุการณ์หรือข้อคิด
ในเรื่องมาเป็นอุทาหรณ์เพื่อแก้ปัญหาชีวิตของตนเองได้ วรรณคดีจึงมีประโยชน์ทางอ้อม ทำให้
ผู้ศึกษาเป็นคนใจกว้าง เข้าใจเท่าทันผู้อื่น และที่สำคัญคือรู้จักตนเอง การอ่านวรรณคดีจึงเป็น
ประสบการณ์คุ้มค่าที่ลงทุนเพียงน้อยนิด

ฉะนั้น วรรณคดีจึงเป็นทั้งอาหารใจและอาหารสมอง เป็นทั้งสิ่งที่สร้างความสำเร็จอารมณ์
และเป็นทั้งสิ่งที่เพิ่มพูนประสบการณ์ไปพร้อม ๆ กัน

¹ ม.ล. บุญเหลือ เทพสุวรรณ, “หัวใจของวรรณคดี” วรรณคดี, พระนคร : สมาคมสังคมนิยมและมนุษย-
ศาสตร์, 2514. หน้า 62.